

החרטומים והגאולה לפרשת וארא הרב יצחק דור - ראש הישיבה

באותו בוקר בו נפעמה רוח של פרעה, בחלום שבע הפרות והשיבולים, קרא הוא לחרטומי מצרים ולחכמיה ולא יכלו הם לפתור את חלומותיו של פרעה. נער עברי, עבד לשר הטבחים הוא זה שמצליח להגיע לאמת ולהציל את מצרים כולה. אין אנו יודעים מה היתה תגובת החרטומים ליוסף, אבל הפועל היוצא הוא שבאותו מעמד עולה יוסף לגדולה.

מלך חדש קם על מצרים אשר לא ידע את יוסף. והנה מולו עומדים אנשי עמו של יוסף, משה ואהרון ומולם שוב חרטומי מצרים. מגינים חרטומי מצרים וחכמיה על פרעה ומלכותו, הם "החכמים והמכשפים" אשר יועצים לפרעה ומספקים מעין הגנה לממלכת הרשע שלו.

יודעים החרטומים להפוך מים לדם, ויודעים הם גם כן להפוך מטות לתנינים כפי שנאמר: "ויקרא גם פרעה לחרטומים ולמכשפים ויעשו גם הם חרטומי מצרים בלהטיהם כן". חשוב לתורה להדגיש כי מטה אהרון בלע את מטות החרטומים, וזאת כנראה מתוך כוונה לומר, שגם בתוך עולם של החרטומים ואחיזת עינים אפשר להבדיל בין "הדבר האמיתי" לבין הזיוף והשקר. אולי דוקא החרטומים כשכבת האינטליגנציה המצרית הם אלה היודעים להבחין כי אותות משה ואהרון הם אחרים ובאים ממקור אחר, עד כדי כך שיגידו בסוף במכת כינים 'אצבע אלוקים היא'.

מחלוקת גדולה נמצאת בדעות חז"ל ובעקבותיהם בפרשנים הראשונים האם כוחם של החרטומים הוא אמיתי, מעין שימוש בכוחות טבע או כוחות מטאפיזיים, או לחליפין הכל אחיזת עיניים ללא שום אחיזה במציאות. שתי הדעות מובאות בזוהר בפרשת וארא. הזוהר מכריע לכוון השיטה הרואה במעשי החרטומים יכולת אמיתית. כך מסבירים גם הרמב"ן ורש"י. הרמב"ם כמובן אמר: "שאין לשדים מציאות ואינם אלא דמיון" וכמוהו הרלב"ג, כלומר שכל העיסוק בחכמת החרטומים מקורו באחיזת עיניים ובדמיון ללא שום משמעות אמיתית במציאות.

אבל השאלה הגדולה הנשאלת היא מדוע הופעת הגאולה עוברת גם אצל יוסף וגם אצל משה ואהרון דרך העולם של החרטומים, ללא שום קשר לשאלה האם הוא אמיתי או מזויף.

שאלה זו שואל הר"ן בדרשותיו ומשיב שמטרת העל של הגאולה ממצרים היא התפיסה הרוחנית "שהנמנעות בחוק הטבע אינם נמנעות בחוק ה' יתברך". משום כך יש צורך שכולם יכירו שהניסים הם אלה החורגים מחוקי הטבע ואינם חלק ממנו.

לענ"ד נוגע הר"ן בנקודה מאוד מרכזית מבחינה אמונית. מטרת יציאת מצרים היא כפי שנאמר "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה". נתנית תורה והפיכתנו "לממלכת כהנים וגוי קדוש". בעצם בתהליכי הגאולה מעמיד הקב"ה את תורתו מול החוקים שהוא קבע בטבע ואומר שאלו שתי מערכות, התורנית והמדעית טכנולוגית (כל תקופה לפי התגליות שבה). התמודדות זו מתחילה עם יוסף אשר עומד מול החכמה של החרטומים ומחדש את נקודת יראת ה': "את האלוקים אני ירא". אל מול עולם החכמה מעמיד יוסף עולם של מידות ויראת שמים. אותה עמידה עומדים משה ואהרון מול קריאת התגר של פרעה 'מי ה' אשר אשמע בקולו, לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח'. זוהי אמירה שאפשר ליחסה לתפיסה הרואה בכוחות החרטומים את חזות הכל. עולם של חרטומים הוא עולם אכזר, משעבד קר ומנוכר. דוקא מולם צריכה לעמוד תורת ישראל המיוצגת ע"י משה ואהרון. לבלוע את מטותם ולומר כי ללא שום קשר לעוצמתו של עולם הטבע המיוצג ע"י החרטומים - עולם התורה מציב אלטרנטיבה טובה, מוסרית ונכונה יותר. המפגש הזה הוא הכרחי להצבת הגבולות עד הקריאה של חרטומי מצרים, אצבע אלוקים היא. מטה אהרון בולע את התפיסה החרטומית ומציבה כמשועבדת לרעיונות הרוחניים והמוסריים של תורת ה'. כשזה מתקיים זוהי תחילתה של הגאולה ממצרים!

שבת שלום ומבורך!

